

Sepsi Enikő

Előszó

Bárdos László: Átültetések
Összegyűjtött vers- és prózafordítások

Olykor a leginkább szellemi emberek rangrejtve élnek. Ismerik és felismerik a kiválóságot, birtokában vannak annak az elemzőkészségnek és értékelő érzékenységnek, amely nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az életnek, ennek a múlékony építménynek szavakon keresztül ragadják meg a sarokköveit. Hivalkodástól mentes, ám elhivatott életük munkájának gyümölcseit a tanítványi körön kívül pedig nem sokan, vagy csak későn ismerik meg. Bárdos László is ilyen rangrejtve élő, elhivatott professzor volt, a szó etimológiai értelmében: valaki, akinek professziója van (profiteri: nyilvánosan bevall, nyilatkozik). Empátiával és finom érzékenységgel írt. Igazi, nagybetűs tanáregyéniség volt. Összekötött bennünket a francia kultúra és irodalom szeretete. Diákja voltam az ELTE-n; majd jóval később, a Károli Gáspár Református Egyetem fordítóképzés-óráin pedig (ahová már dékánként hívtam meg) teljes személyiségével tanított, egészen a haláláig. Yves Bonnefoy máso-

[Ide írhat]

dik magyar nyelvű válogatott kötetén[1], amely a szerkesztésemben jelent meg a Janus Pannonius Költészeti Nagydíj átadójára, szintén együtt dolgozhattunk – ebből a kötetből három vers (Utak; Maradjon meg az a világ!; Szavak lépvesszőjén) és egy versciklusrészlet (Majdnem tizenkilenc szonett) került a jelenlegi válogatásba.

Nagy műgonddal készített műfordításai mind-mind apró gyöngyszemek voltak. Nyelvtudása mély volt és magabiztos, ami költőtársai belső érzékenységének ismeretével párosult. A szó legnemesebb értelmében tudós fordító volt. Tökéletesen ismerte mindazokat a szerzőket és műveiket, amelyeket magyarra ültetett (innen ered e kötet címe is, amely a fordítói tevékenyégre alkotott kedvenc szavajárása volt), illetve azt a kort és kontextust, amelyben a művek megszülettek. Szellemileg nagyon megszűrte, biztos kézzel válogatta ki, amit fordított, és ízlésvilágát is jól tükrözik a kötetben szereplő nevek. Jó szeme volt a kevésbé ismert szerzők felfedezésére, és friss szemmel tudott tekinteni a sokat fordított szerzőkre is. Ő maga is írt verseket, igaz, nem sokat, és több műfajban is alkotott.

A középkortól máig sok költőt szólaltatott meg magyarul. De kiemelhető mégis két korszak, amelyben különösen otthonosan mozgott. A romantika és a kezdődő modernség irodalma az egyik, és napjaink (vagy teg-

[1] Másik otthon – Yves Bonnefoy az ezredfordulón, ford. Bárdos László, Förköli Gábor, Gyuris Kata, Kovács Krisztina, Makádi Balázs, Sepsi Enikő, Szőcs Géza, Budapest, PEN Club – Pluralica, 2014.

napjaink) költői teljesítménye a másik. Preferenciái bár kitapinthatóak, mégsem kizárólag olyan költőket fordított, akikben saját költői törekvéseit ismerte föl, hanem fölfedező, kísérletező vállalkozásokba is belekezdett.

Most pedig mindezeket a fordításokat, töredékeket, publikált és még kiadatlan szövegeket egy csokorba gyűjtve olvashatjuk ebben a terjedelmes kötetben. Az, hogy mindez megvalósulhatott, és Bárdos László összes francia és angol műfordítását a Károli Könyvműhely gondozásában megjelentethetjük, annak a szomorú eseménynek is köszönhető, hogy Tanár Úr 2016-ban, 61 éves korában elhunyt. Özvegye, Fetykó Judit áldozatos munkával összegyűjtötte a rendezetlen hagyatékot, és Bödecs László, a Könyvműhely szerkesztője rendszerezte, végül azt a kötetben található formára állította.

Bárdos László fordítói életművének legszebb, legcsiszoltabb darabjai a versfordításai. A jól ismert szerzők – mint Pierre de Ronsard, Jean de La Fontaine, Alfred de Vigny, Victor Hugo, Charles-Augustin Sainte-Beuve, Gérald de Nerval, Alfred de Musset, Charles Leconte de Lisle, Charles Baudelaire, Saint-Pol-Roux, Francis Jammes, Pierre Reverdy, Francis Ponge, Jean Follain, René Char, Tristan Tzara és Jules Supervielle – mellett kevésbé ismertek – mint Maurice Scève, Jean-Baptiste Chassignet, André-Pieyre de Mandiargues, Anne Hébert, Maurice Regnaut, Charles Dobzynski, Bernard Noël, André Doms, Lionel Ray, Sandra Jayat, Alain Lance, Robert Guyon, Paul Bélanger, Jean-Pierre Chambon –, vagy a Pilinszky Jánoshoz és a korabeli kelet-európai

blokkhoz fűződő kapcsolatai miatt is fontos Pierre Emmanuel, a spirituális vonatkozásai miatt jelentős Jean-Claude Renard, a jelenlét költőiként ismert Yves Bonnefoy vagy Philippe Jaccottet versei tárulnak fel e lapokon.

Angol nyelvű verseinek száma a francia fordításokéhoz képest lényegesen kevesebb, ám ezeken is átüt a fordító elmélyült tudása és ízlése, amikor Philip Pain, Edward Taylor, John Keats, Alfred Tennyson, Emily Dickinson, Allen Tate, Anne Sexton, Ted Hughes és Sarah Day gondolatait közvetíti magas színvonalú, átélt igényességgel.

A válogatás részeként Bárdos László fordításában olvashatók ezenfelül egyes hiánypótló szövegek: Hugh Maxton kommentárja Nemes Nagy Ágnes költészetéhez, Pilinszky János Francia Rádiónak adott nyilatkozata (Rátalálni a hitre) vagy Pierre de Marivaux A próbatétel című, egyfelvonásos vígjátékának művészi fordítása is, amellyel csupán rádiójátékként találkozhatott eddig a széles közönség

Elbeszélésrészletet, illetve tárcákat olvashatunk Lautréamont-tól; André Dhôtel, Simone de Beauvoir, Sylvain Bemba, Hélène Cixous, Pierre Emmanuel tollából. Még számomra is meglepetés volt tőle színpadi művek részleteit olvasni a fordításában Pierre de Marivaux-tól, Eugène Ionescótól és Andrée Chedidtől.

Külön fejezetet szenteltünk a levelek, interjúk és beszédek fordításainak, amelyek közül kiemelkedik Stéphane Mallarmé néhány (Henri Cazalishoz és a kortárs írókhoz írott) levelének fordítása.

[Ide írhat]

Számos tanulmány, előszó és esszé is helyet kapott a kötetben, Jean-Paul Sartre Brechtről és Mallarméról írt tanulmányával kezdve külföldi szerzők magyar költőkről írott szövegeiig. A kötet egy különleges bravúrral, az idegen nyelvről idegen nyelvre történt fordításokkal zárul.

Meggyőződésem, hogy a most útjára indított könyv (és a hagyatékban maradt további írások is, amelyeknek kötetbe gyűjtése mellett a Károli Könyvműhely elköteleződött) tananyag lesz a magyar felsőoktatásban, és ezzel Bárdos László tovább folytathatja – posztumusz is – életében megkezdett ízlésformáló tanári munkáját.

Bárdos László: Átültetések
Összegyűjtött vers- és prózafordítások
Károli Könyvműhely, L'Harmattan Kiadó, 2024.

[Ide írhat]